

ทุจริตเงินสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง คนบาปในคราบ “นักบุญ”

ภาพ : <https://www.pexels.com>

<https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/76798>

ปณิดา-ณัฐกานต์ ผู้กล้าหาญออกมาเปิดโปงขบวนการทุจริตเงินสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง และผู้ป่วยโรคเอดส์ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดขอนแก่น จนนำมาซึ่งการตรวจสอบขยายผล จน ป.ป.ท. พบว่าแท้ที่จริงแล้วการทุจริตได้แผ่เป็นวงกว้าง โดยมีมากกว่า 60 จังหวัดของประเทศไทยที่มีการทุจริตในลักษณะดังกล่าว¹

ปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย นับวันยิ่งมีวิวัฒนาการของกลโกงในหลายรูปแบบ ที่คอยแอบแฝงก่อกองบประมาทของรัฐจนสร้างความเสียหายเป็นมูลค่ามหาศาลในแต่ละปี และที่สำคัญเป็นการเบียดเบียนประชาชนที่ต้องพึ่งพิงงบประมาณและโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐ ปัญหาเหล่านี้ นอกจากจะสะท้อนความฉ้อฉลของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการบริหารโครงการต่างๆ แล้ว ยังสะท้อนถึงความรู้ประสิทธิภาพขององค์กรตรวจสอบของรัฐ อย่างสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) และองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปรามการทุจริต ทั้งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาคประชาชน ที่ปัจเจกชนเพียงสองคนสามารถทำหน้าที่ “เป่านกหวีด” เปิดโปงการทุจริตได้

บทความนี้เป็นการศึกษากรณีตัวอย่างที่นักศึกษาฝึกงานออกมาเปิดโปงความฉ้อฉลของข้าราชการในกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ จนขยายผลให้เห็นองค์ภาพของขบวนการทุจริตที่เกิดขึ้นในระบบราชการที่เชื่อมโยงกันในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ

2 ผู้กล้าหาญเปิดโปงทุจริต

ย้อนกลับไปเมื่อเดือนสิงหาคม 2560 น.ส. ปณิดา ยศปัญญา หรือ น้องแบม² นิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เข้าฝึกงานในศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดขอนแก่น พบความไม่ชอบมาพากลระหว่างฝึกงาน เนื่องจากผู้บริหารของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งดังกล่าว มีพฤติการณ์ปลอมแปลงเอกสารเพื่อเบิกเงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยเพื่อการครองชีพ รายละ 2,000 บาท เงินสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอดส์ รายละ 2,000 บาท และทุนประกอบอาชีพของผู้มีรายได้น้อย

รายละเอียด 3,000 บาท รวมกว่า 2,000 ราย คิดเป็นวงเงินกว่า 6.9 ล้านบาท จึงได้ร่วมกับนางสาวณัฐกานต์ หมิ่นพล หรือน้องเกมส์ ลูกจ้างศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เปิดโปงเรื่องนี้ต่อสื่อมวลชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ป.ป.ท. ป.ป.ช. และ คสช. ส่งผลให้ ณัฐกานต์ ถูกเลิกจ้าง และปณิดา ไม่ได้รับอนุญาตให้ฝึกงานจนจบ³ แต่กระแสข่าวดังกล่าวได้สร้างความตื่นตัวให้กับสังคมอย่างกว้างขวาง สื่อมวลชนได้ติดตามข่าวดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และกดดันให้ภาครัฐดำเนินการตรวจสอบการทุจริตอย่างจริงจัง

พบเจ้าหน้าที่ทุจริต 284 คนใน 68 จังหวัด

ภายหลังการเปิดโปงเรื่องดังกล่าวจนกลายเป็นข่าวครึกโครมทั่วประเทศ ภาครัฐจึงได้ดำเนินการตรวจสอบโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก เริ่มขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2561 เมื่อ ป.ป.ท. ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ลงพื้นที่ตรวจสอบการทุจริตในจังหวัดขอนแก่น ตามที่น้องแบม และน้องเกมส์ได้ร้องเรียน มีการส่งย้ายผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งขอนแก่น และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ อีก 3 คน โดย ป.ป.ท. ได้ไต่สวนจนตั้งข้อกล่าวหาดำเนินคดีอาญากับผู้อำนวยการศูนย์ฯ และพวกรวม 6 คน ใน 4 ข้อหา คือ ฐานความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เป็นเจ้าพนักงานเบียดบังทรัพย์สินมีโทษสูงถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต ฐานความผิดปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ฐานเป็นเจ้าพนักงานกระทำการปลอมแปลงเอกสาร และฐานเป็นเจ้าพนักงานรับรองหลักฐานเอกสารที่เป็นเท็จ ส่วนผู้ต้องหาที่ไม่ใช่ข้าราชการหรือเป็นพนักงานราชการถูกดำเนินคดีขอหาสนับสนุนในการทุจริตด้วย⁴

จากนั้นกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้ตั้งคณะกรรมการสอบวินัยร้ายแรงข้าราชการและพนักงานศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดขอนแก่น⁵ และมีมติไล่ออกจากราชการ นางพวงพยอม จิตรคง ผู้อำนวยการศูนย์ฯ และนางวารภรณ์ ออบมา หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสังคม ยิ่งไปกว่านั้น นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ส่งย้ายนายพุฒิพัฒน์ เลิศเชาวสิทธิ์ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ และนายณรงค์ คงคำ รองปลัดกระทรวงฯ ให้มาปฏิบัติราชการที่สำนักนายกรัฐมนตรี⁶ เพื่อสอบสวนการทุจริตในกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ อย่างจริงจัง

การตรวจสอบส่วนที่ 2 ป.ป.ท. ได้ตั้งคณะกรรมการไต่สวนตรวจสอบการจ่ายเงินงบประมาณอุดหนุนเงิน

สงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่งประจำปี 2560 ทั่วประเทศ พบความผิดปกติในการเบิกจ่ายงบประมาณรวมวงเงิน 129.5 ล้านบาท⁷ มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกว่า 189 คน โดยมีพฤติการณ์ปลอมเอกสารเบิกจ่ายลงลายมือชื่อปลอม แก้ไขจำนวนเงิน ลงลายมือรับเงินล่วงหน้า เวียนนารายชื่อมาเบิกเงิน ยักยอกเงินสงเคราะห์ ผู้มีรายชื่อบริจาคเงินไม่ได้รับเงิน หรือได้รับไม่ครบถ้วน และมีรายชื่อบริจาคเงินอุดหนุนสงเคราะห์หลายรายขาดคุณสมบัติ⁸ ซึ่ง ป.ป.ท. ได้ดำเนินคดีอาญาและส่งเรื่องให้กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ เอาผิดทางวินัย

ในเวลาต่อมากระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ได้มีมติตั้งข้อกล่าวหา นายพุฒิพัฒน์ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ และ นายณรงค์ รองปลัดกระทรวงฯ พร้อมข้าราชการระดับสูงอีก 9 คน ฐานผิดวินัยร้ายแรง ปลดพ้นจากตำแหน่งและอายุตัดทรัพย์สินทั้งหมด เนื่องจากมีหลักฐานชัดเจนว่าเกี่ยวข้องและอยู่เบื้องหลังการทุจริตที่เกิดขึ้น นอกจากนี้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือ ป.ป.ง. ยังดำเนินคดีทางอาญาหลังพบว่านายพุฒิพัฒน์ฯ และพวก ได้โยกย้ายเงินที่ได้จากการทุจริตและเปลี่ยนแปลงเป็นทรัพย์สินอื่นกว่า 88 ล้านบาท จนกระทั่งวันที่ 29 มิถุนายน 2561 นายพุฒิพัฒน์ และภรรยา ได้กินยาพิษผสมไวน์ฆ่าตัวตายที่บ้านพักเพราะความเครียดจากปัญหาที่เกิดขึ้น⁹ โดยเจ้าหน้าที่สามารถช่วยชีวิตภรรยาไว้ได้คนเดียว

การตรวจสอบส่วนที่ 3 ป.ป.ท. ได้ขยายผลไปยังหน่วยงานภายในกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ อีกจำนวน 28 แห่ง การตรวจสอบพบมูลทุจริต 7 แห่ง ในวงเงินงบประมาณ 41,410,000 บาท¹⁰ คือ ศูนย์พัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูง 3 แห่ง คือ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดแพร่ และจังหวัดราชบุรี นิคมสร้างตนเอง 4 แห่งที่ลำโดมใหญ่ (จังหวัดอุบลราชธานี) ท้ายเหมือง (จังหวัดพังงา) รัตภูมิ (จังหวัดสงขลา) และเบตง (จังหวัดยะลา) และอยู่ระหว่างตรวจสอบเพิ่มเติมอีก 21 แห่ง

จากการตรวจสอบของ ป.ป.ท. ทั้ง 3 ส่วนมีการตรวจสอบทั้งสิ้น 113 หน่วยงาน งบประมาณรวม 376,136,600 บาท คณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติรับไว้ไต่สวนข้อเท็จจริง 61 หน่วยงาน พบมีมูลการทุจริตใน 68 จังหวัด ไม่พบการทุจริต 8 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครศรีธรรมราช นนทบุรี แพร่ นครสวรรค์ สุโขทัย และอุดรธานี มีเจ้าหน้าที่รัฐและข้าราชการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ เกี่ยวข้องกับการทุจริตทั้งสิ้นจำนวนถึง

ภาพ : <https://www.pexels.com>

284 คน ทั้งนี้การทุจริตภายในกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ไม่เพียงเป็นการยกยอกเงินสงเคราะห์ภายในศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในจังหวัดต่างๆ เท่านั้น แต่ยังลุกลามเหมือนมะเร็งร้ายที่กระจายไปยังหน่วยงานของจังหวัดต่างๆ ที่ได้รับงบประมาณส่วนเดียวกันอีก 6 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์ปฏิบัติการคนไร้ที่พึ่งและขอทาน กองคุ้มครองสวัสดิการและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต นิคมสร้างตนเอง สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์พัฒนาราชูราษฎร์พื้นที่สูง และศูนย์ประสานงานโครงการหมู่บ้านสหกรณ์¹¹

ทางออกป้องกันการทุจริต

ปัญหาการทุจริตที่แทรกซึมระบบราชการนับวันยิ่งทวีความรุนแรงโดยพัฒนาเป็นขบวนการทุจริตที่กินกันเป็นทอดๆ โดยมีผู้บริหารระดับสูงบงการอยู่เบื้องหลัง ปัญหาสำคัญอยู่ที่การเบิกจ่ายงบประมาณซึ่งไม่มีระบบตรวจสอบอย่างรัดกุม ที่ผ่านมามคนไทยอาจจะได้ยินว่าการทุจริตส่วนใหญ่เกิดจากการจัดซื้อจัดจ้าง การติดสินบน อื้อประมุข แม้ขั้นตอนเหล่านี้จะมีระบบตรวจสอบ แต่มักไม่สามารถเอาผิดผู้ทุจริตได้ง่าย ขณะเดียวกันการเบิกจ่ายงบประมาณก็เป็นอำนาจของผู้บริหารของหน่วยงานโดยตรง

โดยผู้บริหารแต่ละส่วนมีอำนาจเป็นทอดๆ จึงอาจเกิดความหละหลวมและมีช่องว่างที่เอื้อต่อการทุจริตได้ โดยระบบตรวจสอบ เช่น สตง. ก็มัก “จับไม่ได้ ไล่ไม่ทัน”

จากการทุจริตที่เกิดขึ้น พล.อ.อนันตพร กาญจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ได้สั่งการให้วางมาตรการการจ่ายเงินอุดหนุนใหม่¹² โดยกำหนดให้ระบบเบิกจ่ายงบประมาณใช้ช่องทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ผ่านธนาคารกรุงไทย (Krungthai Corporate Online) แทนโดยมีกรมบัญชีกลางและธนาคารกรุงไทยให้ความร่วมมือในการจ่ายเงิน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งระบบการจ่ายเงินอุดหนุนรูปแบบใหม่จะโอนเงินช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ ได้แก่ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เงินสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง เงินสงเคราะห์คนพิการ และผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะยากลำบากโดยตรง ขั้นตอนการจ่ายเงินมีดังนี้ เมื่อสำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณมาถึงกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ จะจัดสรรเบิกจ่ายผ่านคณะกรรมการ One Home บ้านที่รายชื่อผู้ประสบปัญหาทางสังคมไว้ในระบบเพื่ออนุมัติช่วยเหลือตามรายชื่อแล้วโอนเงินอัตโนมัติเข้าบัญชีธนาคารกรุงไทยถึงมือประชาชนโดยตรงทันที โดยไม่ผ่านเจ้าหน้าที่

เพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่จับเงิน ส่วนบัญชีธนาคารอื่นๆ ใช้เวลา 2 วัน ในกรณีที่จะต้องเบิกจ่ายบุดหนุนเป็นเงินสด ต้องมีพยานบุคคล 2 คน ประกอบด้วย บุคคลภายนอก 1 คน เช่น ผู้นำชุมชน อปท. อพม. หรือเครือข่าย และเจ้าหน้าที่ พม. 1 คน ลงลายมือชื่อในแบบใบเสร็จรับเงิน รวมทั้งถ่ายภาพขณะรับมอบให้เห็นจำนวนเงินเพื่อเป็นหลักฐานด้วย

สำหรับมุมมองของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ อย่าง ศ.ดร.โกวิท วัฒนงาม คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มองว่า การเปลี่ยนวิธีจ่ายเงินสงเคราะห์จากเดิมไปยังศูนย์สงเคราะห์มาเป็นจ่ายผ่านธนาคารแทนนั้นเป็นการแก้ไขปัญหาการทุจริตเฉพาะหน้าเท่านั้น ในระยะยาวเสนอว่า โครงการที่เกี่ยวข้องกับระบบสวัสดิการแห่งรัฐทั้งหมด ต้องมีการชี้แจงสิทธิถึงผู้ได้รับสิทธิโดยตรงว่ามีจำนวนเท่าไร และชี้แจงผลประโยชน์ของผู้ได้รับสิทธิที่ควรจะได้รับ เพราะคนพิการมีสิทธิอย่างหนึ่ง ผู้สูงอายุมีสิทธิอย่างหนึ่ง คนไร้ที่พึ่งมีสิทธิอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นต้องทำให้เกิดความชัดเจน นอกจากนี้เสนอให้มีการจัดแบ่งภารกิจ หรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ว่าใครควรทำอะไร ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และศึกษาว่า ใครควรรับผิดชอบอย่างไร เรื่องใดสมควรถ่ายโอนและกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างแท้จริง ส่วนการจ่ายเงินผ่านธนาคารหรือไม่ นั้น ไม่น่าจะมีปัญหา หากมีการปฏิรูปตามข้อเสนอดังกล่าว¹³

เพิ่มบทบาทการตรวจสอบของภาคประชาสังคม

ภาคประชาสังคมอย่างองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง โดยนายมานะ นิมิตมงคล ผู้อำนวยการองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ได้ออกมาเรียกร้องให้คนนอกเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบปัญหานี้ แทนที่จะให้กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ตรวจสอบกันเอง เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกระทรวงฯ ให้ความร่วมมือกับการตรวจสอบอย่างเต็มที่ เพราะการคอร์รัปชันจำนวนมากขนาดนี้อาจมีการเชื่อมโยงมาถึงข้าราชการระดับสูงในกระทรวงฯ¹⁴

ขณะที่กลุ่มของนายศรีสุวรรณ จรรยา เลขาธิการสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย ออกแถลงการณ์สมาคมฯ เรียกร้องให้ ปปง. ตรวจสอบเส้นทางการเงินของผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ เพราะเชื่อว่าจะเป็นขบวนการใหญ่

ระดับประเทศที่มีการสมคบคิดกันอย่างเป็นระบบที่ดำเนินการในเกือบทุกจังหวัด ซึ่งข้าราชการกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ระดับเล็กๆ คงไม่กล้ากระทำหากไม่ได้รับการคุ้มครองจากผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงฯ ดังนั้นการที่กระทรวงฯ ตั้งคณะกรรมการเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริงจึงไม่ใช่ข้อยุติในการหาผู้กระทำความผิดในครั้งนี้ได้ทั้งหมด นอกจากนี้กระทรวงฯ ยังมีอีกหลายโครงการที่ใช้เงินงบประมาณหลายหมื่นล้านบาท โดยเฉพาะโครงการบ้านมั่นคง ที่มีพฤติการณ์ส่อไปในทางทุจริตอย่างมหาศาลอีกด้วย¹⁵

สรุป

ในขณะที่ประเทศไทยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจจนเจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก แต่พื้นฐานนิสัยของคนในสังคมจำนวนไม่น้อยกลับถดถอย นึกถึงแต่ประโยชน์ตัวเอง ไม่สนใจว่าสังคมจะเป็นอย่างไร ทำให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันทั้งในแวดวงต่างๆ ดังเช่นปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นในกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ซึ่งไม่ได้มีสาเหตุเพียงเพราะช่องว่างของการตรวจสอบในระบบราชการเท่านั้น แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติความนิ่งเฉย การทำใจอมรับของคนไทยซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้ตัวเองอยู่รอดในสภาพแวดล้อมที่มีการทุจริต เพียงเรากระพริบตานิ่งเฉยกับสิ่งที่เกิดขึ้นก็เกิดความเสียหายกับประเทศชาติมากมายนานาชาติ จนกลายเป็นตัวจุดรั้งการพัฒนาของประเทศได้อย่างไม่คาดคิด กรณีการทุจริตในกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ที่ถูกเปิดโปงครั้งนี้ น่าจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของยอดภูเขาน้ำแข็งแห่งการทุจริตที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งดำเนินมายาวนานและสะท้อนถึงความล้มเหลวของระบบตรวจสอบทั้งหมด ตั้งแต่การตรวจสอบภายในของกระทรวงฯ เอง หรือการตรวจสอบขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น สตง. และองค์กรตรวจสอบการทุจริตของประเทศ เช่น ป.ป.ท. ในขณะที่ภาคประชาสังคม เช่น องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันได้ “ออกโรง” มา “เป่านกหวีด” เปิดโปงการทุจริต ภายหลังการเปิดเผยความไม่ชอบมาพากลของหน่วยงานรัฐโดยนักศึกษาฝึกงานและลูกจ้างของหน่วยงานดังกล่าว ปราบปรามการฉ้อโกงดังกล่าวจึงเป็นเหมือนการแสดงถึงพลังของปัจเจกที่ช่วยกันทำหน้าที่ปกป้องประเทศชาติโดยไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมไทยต้องช่วยกันสังคายนา และสร้างเสริมค่านิยมและทัศนคติของสังคมไทยให้เป็นสังคมที่โปร่งใสและซื่อตรง จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

